

ביאורים

מהדורת אור עציון

¹²⁴ החלק השני של המצוות הוא המצוות השמיעיות השייכות לתחום אשר מבחינה שכלית אינו מחויב או אסור, ובתחום הזה ציווה הקדוש ברוך הוא לעשות פעולות מסוימות ואסר לעשות פעולות אחרות, וחלק ממנו השאיר בהיתר. המצוות הללו כוללות למשל את החיוב לקדש שבתות וחגים, החיוב לכבד את הכהנים והנביאים, איסור אכילת מאכלים מסוימים, איסור יחסי אישות בין אנשים ונשים מסוימים והתרחקות מפני כל מיני טומאות.

¹²⁵ מצוות אלו, אף על פי שהסיבה החשובה ביותר שאנו מקיימים אותן היא בגלל שה' ציווה אותנו, ניתן למצוא בהן גם כן היגיון, ורבנו מביא טעמים לכמה מצוות:

לשבת ולמועדים ישנן כמה תועלות: **תועלת ראשונה** - מנוחה, במשך כל השבוע האדם עובד, ויש לו יום אחד בשבוע בו הוא יכול לנוח ללא שום דאגות וטרדות. **תועלת שנייה** - רוחניות, ביום זה האדם יכול להתפנות ללמוד תורה ולהתפלל יותר מאשר במשך כל השבוע בו הוא עסוק ברדיפה אחר הפרנסה. **תועלת שלישית** - חברתית, ביום זה יכולים אנשים לפגוש אחד את השני ולדבר ביניהם בדברי תורה והלכה.

¹²⁶ ההיגיון העומד מאחורי המצווה לכבד כהנים ונביאים הוא, שהכהנים והנביאים מופקדים על לימוד התורה בעם, וכאשר אנשים מכבדים אותם הם יכולים ללמוד מהם בצורה טובה יותר. האדם הגדול מתפלל אל ה' בעד כל הציבור, ומן הסתם ה' מקשיב לו יותר מאשר לאנשים פשוטים. כמו כן הוא מפשר במחלוקות בין אדם לחברו מפני שטבע האדם הוא להקשיב לאנשים מכובדים. בנוסף אדם כזה הוא דמות להערצה, וכאשר מכבדים אותו רבים ירצו לחקות אותו ולהיות צדיקים כמותו, ועוד, שכך הוא יוכל להראות לאנשים את דרך הצדק והישר.

¹²⁷ את אכילת בעלי החיים הטמאים אסר עלינו הקדוש ברוך הוא בשביל שנמנע מלעבוד להם ולא נחשוב שהם הבורא כמו שאנשי הודו חושבים שהפרה היא קדושה, או כמו שבמצרים עבדו בימי קדם לצאן, וזו הסיבה שהקדוש ברוך הוא טימא חלק מן בעלי החיים, בכדי שלא נטעה להחשיבם בוראים.

¹²⁸ גם באיסור לבא על חלק מהנשים ישנה תועלת גלויה - הטעם לאיסור אשת איש כבר התבאר לעיל - בשביל שכל אדם ידע מיהו אביו ואחיו ובני משפחתו, בשביל כיבוד אב ואם, חינוך וירושה. האיסור על קירוב לאם, אחות ובת הוא מפני שבמציות האדם חי עם קרובות משפחה, ואם לא נאסור על האדם את ההתקרבות אל נשים אלו תרבה הזנות עמהן (כן כתב גם הרמב"ם, מורה נבוכים חלק ג פרק מט). סיבה נוספת - אם אנשים יוכלו לשאת את קרובותיהן, יכלה להיווצר בתוך המשפחה מריבה על הנשים היפות ואילו עם הנשים המכוערות אף אחד לא ירצה להתחתן, מפני שיראו שאף הקרובים לא רוצים בהן, והן תישארנה ללא בעל.

¹²⁹ התועלת שבהלכות טומאה וטהרה היא שאדם ידע את קטנותו, שהרי כשהוא טמא הוא מוגבל מלהתקרב לדברים קדושים. כמו כן דבר זה מסייע רוחנית, מפני שלאחר שמתפללים ונכנסים למקדש מידי יום, התפילה והקודש יכולים להיעשות מזולזלים ולא לקבל את היחס הראוי להם, וכאשר חוזרים אליהם לאחר הפסקה הם מקבלים משמעות חדשה.

¹³⁰ על פי דרכם של הטעמים שנתן רבנו לחלק מן המצוות השמיעיות, ניתן למצוא לכל המצוות השמיעיות טעם היגיוני, אולם עדיין עלינו לדעת שגם לולי טעמים אלו ומעבר להם ישנה סיבה שאיננו יכולים להשיג מאת ה' בנותנו מצוות אלו, כמו שנאמר (ישעיה נה, ט): "כי גבהו שמים מארץ, כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממשחבותיכם".

לעילוי נשמת יהודה אריה בן ישעיהו חנוך ז"ל
לעילוי נשמת חרים בת ר' יוסף אהרן ע"ה

הדברים
המותירים לפי
השכל

¹²⁴ **אחר** כן אמר בחלק הב' אשר הוא מותר בשכל^ו, והתורה צוהה בקצתו ואסרה קצתו, והניחה השאר מותר כמו שהוא, כמו קדוש יום בין ימים, קשבתות ומועדיים, וקדוש איש משאר בני אדם, פכהו והנביא. וההמנע מאכול קצת המאכלים, ומשכב קצת בני אדם, והפרישות תקף^ו לקצת המקרים בעבור הטמאה. ¹²⁵ ואלה השרשים ומה שיגולד מהם, ומה שיצטרף אליהם, אף על פי שהעלה הגדולה בקיומם מצוות אלהינו, והבאתנו אל התועלת^ו, אני מוצא לרבים עלות^ו חלקיות מועילות, ואני רואה לזכר קצתם ולדבר עליהם, וחקמת הבורא למעלה מהכל. ואמר: כי מתועלת קדוש קצת הזמן, תחלה^ו בעזיבת המעשים בו, להגיע אל המנוחה מרב היגיעה, ולהגיע אל קצת החכמה, וחלק מן התוספת^ו בתפלה, ופנו בני אדם לפגיעת^ו קצתם את קצתם בהתקבצם, וידברו בענייני תורתם ויכריזו בהם, וכל הדומה לזה. ¹²⁶ ומתועלת קדוש איש מיחד, לקבל ממנו החכמה יותר, ולהפגיע^ו בעדם, ולחבב לבני אדם הדרך הישרה כדי שיגיעו אל מעלות, ושישתדל להישיר^ו בני אדם פיון שהוא ראוי לכהן, ומה שדומה לזה. ¹²⁷ ומתועלות אסור אכילת קצת בעלי חיים, שלא ידמוהו^ו לבורא, כי לא יתכן שיחייב לאכל מה שהוא דומה לו ולא לטמאו^ו, ושלא יעבד האדם מאומה מהם, כי לא יתכן לעבד מה שהושם לו למאכל ולא מה שהושם אצלו טמא. ¹²⁸ ומתועלת הרחקת שכיבת קצת הנשים, אשת איש כפאשר הקדמונו, אבל האב והאחים הצרף^ו מביא להתיוחד עמם, ובהתרת נשואיהם, היה עולה על לבם לזנות עמם, ושלא יתאוו לצורה היפה מקרוביהם, ושלא ימאסו צורה שאיננה יפה, כשיראו קרוביהם אינם חפצים בה. ¹²⁹ ומתועלות הטמאה והטהרה, שיפגע האדם מעצמו ומבשרו^ו, ושתיקרו^ו בעיניו התפלה אחר שפסק ממנה ימים, ושייקר בעיניו הקדש והמקדש אחר שנמנע ממנו ימים, ושישיב לבו ליראת שמים. ¹³⁰ ועל זה הדמיון כפאשר יחקרו רב המצוות האלה השמיעיות^ו ימצא להם מן סעיפי העלילה ותועלותיה דברים רבים, וחקמת הבורא בדעתו למעלה מכל מה שישיגוהו המדברים, כמו שאמר (ישעיה נה, ט) כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם:

מותר בשכל - על פי השכל הדבר מותר. **תקף** - מיד, בסמוך. **העלה הגדולה** - הסיבה העיקרית. **והבאתנו אל התועלת** - מביאה אותנו אל השלמות. **עלות** - סיבות. **תחלה** - דבר ראשון. **וחלק מן התוספת** - יכול הוא בשבת להתפלל יותר. **לפגיעת** - לפגישת. **ולהפגיע** - להתפלל. **להישיר** - לכוון לדרך הישרה. **ידמוהו** - את בעלי החיים. **לטמאו** - התורה הקבעה שחלקמבעלי החיים טמאים. **הצרף** - צרכי החיים. **ושלא** - (ראה פירוש אור עציון). **מעצמו ומבשרו** - בראותו את הטומאה היוצאת ממנו. **ושתיקר** - שתהיה יקרה וחשובה בעיניו. **השמיעיות** - מצוות שאין השכל מחייבן ומקיימם אותן רק מפני ששמענו אותן מפי ה'.